

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

Торайғыров университетінің ХАБАРШЫСЫ

Педагогикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК ТОРАЙГЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА

Педагогическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-2661

№ 3 (2026)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Педагогическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ03VPY00029269

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области педагогики,
психологии и методики преподавания

Подписной индекс – 76137

<https://doi.org/10.48081/BTOUP3.2026/ISSN2710-2661>

Бас редакторы – главный редактор

Тулекова Г. М.

доктор PhD, профессор

Заместитель главного редактора

Жуматаева Е., *д.п.н., профессор*

Ответственный секретарь

Попандопуло А. С., *доктор PhD, профессор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Мағауова А. С.,

д.п.н., профессор

Бекмағамбетова Р. К.,

д.п.н., профессор

Самекин А. С.,

доктор PhD, ассоц. профессор

Син Куэн Фунг Кеннет,

д.п.н., профессор (Китай)

Желвис Римантас,

д.п.н., к.псих.н., профессор (Литва)

Авагян А. В.,

д.п.н., ассоц. профессор (Армения)

Томас Чех,

д.п.н., доцент п.н. (Чешская Республика)

Искакова З. С.

технический редактор

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

***Э. М. Жүсіп¹, Б. А. Альмухамбетов², М. Гювен³**

^{1,2}Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

³Гази Университеті, Түркия, Анкара.

¹ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2673-1254>

²ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7430-8887>

³ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0134-7562>

*e-mail: zhusip.elmira@mail.ru

ДИФФЕРЕНЦИАЛДЫ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІК ӘДІС ЖӘНЕ ОНЫҢ ӘМБЕБАП ОҚУ ҚЫЗМЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ

Бұл мақала дифференциалды оқытудың негізгі факторы ретінде құзыреттілік тәсілін зерттеуге арналған. Тақырыптың өзектілігі білім беру үдерісін оқушылардың жеке ерекшеліктеріне бейімдеу қажеттілігімен байланысты, бұл олардың заманауи қоғамда сұранысқа ие құзыреттерін дамытуға ықпал етеді. Мақалада оқушылардың білімді қолдану, талдау және тапсырмаларды шешу қабілеттерін қалыптастыруға ерекше назар аударылып, олардың оқу дербестігі мен функционалдық сауаттылығын дамыту маңыздылығы көрсетіледі.

Зерттеу барысында дифференциалды оқытудың негізі ретінде құзыреттілік тәсілі қарастырылады, ол оқушылардың когнитивтік, мотивациялық және эмоциялық ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік береді. Оқушылардың оқу құзыреттілігін қалыптастыруда жалпы оқу әрекеттерінің (мақсат қою, жоспарлау, талдау, бақылау, рефлексия, коммуникация) рөлі ерекше атап өтіледі.

Зерттеу әдістемесіне педагогикалық жобалау, білім беру бағдарламаларын талдау және дифференциалды тапсырмаларды қолдану арқылы эксперименттік сабақтар өткізу кіреді. Жеке оқу тапсырмаларын әзірлеу, материалды әртүрлі әдістермен ұсыну, топтық жұмыс және жобалық оқыту сияқты табысты педагогикалық тәжірибелердің мысалдары келтірілген.

Мақалада құзыреттілік тәсілін енгізудегі қиындықтар, атап айтқанда, мұғалімдердің біліктілігін арттыру қажеттілігі және бейімделген оқу материалдарын әзірлеу мәселелері қарастырылады. Білім беру мекемелерінің қолдауымен пәнаралық ынтымақтастықтың маңыздылығы атап өтіледі.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, дифференциалды оқытуда құзыреттілік тәсілін қолдану негізгі оқу құзыреттіліктерін дамытуға, оқушылардың мотивациясын арттыруға және олардың өз бетінше жұмыс істеуге дайындығын қалыптастыруға ықпал етеді. Зерттеудің практикалық маңыздылығы – оқу үдерісін оқушылардың дайындық деңгейі мен қызығушылықтарына бейімдеуге мүмкіндік беретін әдістемелік ұсыныстарды әзірлеу арқылы білім берудің тиімділігін арттыру.

Кілтті сөздер: құзыреттілік тәсілі, дифференциалды оқыту, жалпы оқу әрекеттері, білім алу құзыреттілігі, дербестендіру, белсенді оқыту әдістері, оқу мотивациясы, әдістемелік ұсыныстар.

Кіріспе

Құзыреттілік тәсілі идеясы педагогикада өткен ғасырдың 80-жылдарының басында пайда болды. Бұл кезде «Перспективы. Вопросы образования» журналында В. де Ландшээрдің «Минималды құзыреттілік концепциясы» атты мақаласы жарық көрді.

Алғашында бұл тәсіл туралы емес, құзыреттілік жайлы айтылған болатын. Құзыреттілік ұғымы кәсіби құзыреттілік, тұлғаның кәсіби біліктілігі ретінде қарастырылып, білім берудің мақсаты және нәтижесі ретінде қабылданды. Кең мағынада құзыреттілік «пәнді терең білу немесе меңгерілген дағды» ретінде түсіндірілді [1]. Уақыт өте келе бұл ұғым кеңейіп, мазмұны толықты. Өткен ғасырдың соңынан бастап білім беруде құзыреттілік тәсілі туралы жиі айтыла бастады (В. Болотов, Е. Я. Коган, В. А. Кальней, А. М. Новиков, В. В. Сериков, С. Е. Шишов, Б. Д. Эльконин және т.б.).

Құзыреттілік пен оған байланысты ұғымдардың анықтамалары әртүрлі, кейде қарама-қайшы болып келеді. АҚШ Білім министрлігінің «Оқытуды анықтау және бағалау: құзыреттілікке негізделген бастамаларды зерттеу» атты баяндамасында құзыреттілікке берілетін түрлі анықтамалар мен әр автордың жеке терминологияны қолдануы бұл ұғымды түсінуге кедергі келтіретіні айтылған [2, 159-б.]. Құзыреттілікке қатысты келесі терминдер синоним ретінде қолданылып жүр: мақсаттар, дағдылар, қасиеттер, сипаттамалар, тапсырмалар, салалар, қабілеттер және нәтижелер. Спейди

құзыреттілікті анықтау әрекеттерін «анықтама табудағы тұзақ» деп сипаттаған [3, 14-б.].

Нәтижеге бағытталған оқыту (НБО), шеберлікке негізделген оқыту, дағдыға негізделген оқыту және нәтижеге негізделген оқыту – құзыреттілікке негізделген тәсілдерге кіретін немесе олардың синонимі ретінде қолданылатын әдістер [4]. Шеберлікке негізделген оқыту Блумға тиесілі [5] және білім беру саласында кеңінен қолданылады. Блумның болжамынша, дәстүрлі оқыту әдістеріне қарағанда, шеберлікке негізделген оқыту оқушылар арасындағы білім деңгейіндегі айырмашылықты азайтады. Белгілі бір нақты оқу бірліктерін пайдалану үлгерімді мұқият бақылауға мүмкіндік береді. Шеберлікке негізделген оқыту көбінесе бастауыш сыныптарда қолданылады, орта және жоғары сыныптарда сирек кездеседі, ал колледж деңгейінде өте аз таралған.

Оқытудың бұл әдісі бағалауға ерекше көңіл бөлетіндіктен, ол білім беру немесе оқу бағдарламаларымен тығыз байланысты. Мұндай бағдарламалар үшін нақты бағалау тесттері қолданылады [6].

Әдебиетте нәтижеге бағытталған оқыту (НБО) реформалау және түрлендіру әрекеттерін біріктіретін кең концепция ретінде қарастырылады. Шеберлікке негізделген оқыту көбінесе НБО-мен байланыстырылады, бірақ бұл тек оны жүзеге асыру тәсілдерінің бірі ғана. Сол сияқты, дағдыға негізделген білім беру орта білім мен жоғары оқу орындары арасындағы үздіксіз байланысты қамтамасыз ету қажеттілігінен туындаған. Оны сондай-ақ НБО-ның бір бөлігі ретінде қарастыруға болады.

Құзыреттілікке негізделген білім беруді шеберлікке негізделген оқытудан ажыратуға болады, өйткені ол оқушының өнімділігіне көбірек көңіл бөледі. Дегенмен, бұл екі термин әлі де өзара алмастырылып қолданылады [7].

Оқыту бағдарламаларын жасаушы бұл айырмашылықты құзыреттілікке негізделген оқыту модельдерін әзірлеу кезінде ескеруі керек. Құзыреттілік тек нәтижені ғана емес, күтілетін өнімділік деңгейін де қамтиды. Осы тұрғыдан алғанда, олар «оқушының белгілі бір құзыреттілікке немесе құзыреттер жиынтығына жеткенін құжаттайтын өнімділікке негізделген оқу жүйелерінің» негізгі элементі болып табылады [8].

Нәтижеден өнімділікке басымдық беру арқылы құзыреттіліктерді жеке таңдау немесе дәстүрге негізделген тар анықтамамен шектемей, олардың қолданылу саласына қарай анықталатынын мойындаймыз. Сонымен қатар, бұл ұғымға нақты анықтама беру қажеттілігін ескере отырып, біз АҚШ Білім министрлігінің 2002 жылғы есебінде ұсынылған анықтаманы негізге аламыз [2, 159-б.]: «Құзыреттілік – белгілі бір тапсырманы орындау үшін қажетті дағдылар, қабілеттер мен білімнің жиынтығы».

Практикалық тұрғыдан алғанда, 1-сурет осы тарауда қолданылатын ұғымдар мен терминология арасындағы өзара байланысты бейнелейді. Әрбір қадам жоғары және төменгі деңгейдегі қадамдарға әсер етеді деп болжанады. Бірінші саты – оқудың негізін қалайтын өткен тәжірибе, қасиеттер мен сипаттамалар. Өткен тәжірибедегі, қасиеттердегі және сипаттамалардағы айырмашылықтар адамдардың әртүрлі білім алу тәжірибесіне ұмтылуына және түрлі деңгейлер мен дағдыларды меңгеруіне себеп болады.

Оқу тәжірибесі кең мағынада тек сыныптағы оқумен шектелмей, еңбек қызметі мен қоғамдық өмірге қатысуды да қамтиды. Құзыреттіліктер осы оқу тәжірибесінің нәтижесі болып табылады, онда дағдылар, қабілеттер мен білімдер өзара әрекеттесе отырып, нақты міндеттерді орындауға қажетті комбинацияларды құрайды. Ақырында, құзыреттілікке қол жеткізу нәтижелері иерархияның жоғарғы деңгейінде орналасады.

1-сурет – Құзыреттілікке негізделген оқыту иерархиясы

Құзыреттілікке негізделген тәсіл білім беру мақсаттарының еңбек нарығындағы қолдану жағдайларымен тығыз байланысын білдіреді. Сондықтан құзыреттер «белгілі бір әрекетті орындау үшін қажетті қабілеттілік, танымдық дайындық және қарым-қатынас (мінез-құлық үлгілері) жиынтығын қамтиды. Дәстүрлі түрде бұл пәндік, әдіснамалық және әлеуметтік құзыреттіліктерге бөлінеді» [9, 46-б.].

Б. Д. Элькониннің пікірінше, «күзыреттілік – бұл адамның іс-әрекетке қаншалықты тартылғанының өлшемі» [10, 76-б.].

С. Е. Шишов күзыреттілік ұғымын «білім мен құндылықтарға, бейімділікке негізделген жалпы қабілет ретінде қарастырады, ол білім мен жағдай арасындағы байланысты орнатуға, проблеманы шешуге қажетті процедураны (білім мен әрекет) анықтауға мүмкіндік береді» [11, 305-б.].

Күзыреттілікке негізделген тәсіл – бұл білім беру мақсаттарын анықтау, мазмұнын тандау, оқу процесін ұйымдастыру және нәтижелерін бағалау бойынша ортақ принциптер жиынтығы [12].

Дифференциалды оқытуды жүзеге асырудағы күзыреттілікке негізделген тәсіл жеке тұлғаны жан-жақты даярлау және тәрбиелеу идеясымен тығыз байланысты. Бұл тәсіл білім алушыны тек белгілі бір салада маман ретінде ғана емес, сонымен қатар жеке тұлға және қоғам мүшесі ретінде қалыптастыруға бағытталған. Оның негізінде гуманитарлық көзқарас жатыр [14].

Дифференциалды оқыту кең түсінікте білім алушылардың қабілет, қызығушылық, оқу қарқыны сияқты ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру жүйесін, мектепті, сыныпты және жекелеген сабақтарды ұйымдастыруға қатысты қолданылады. Ал саралап оқыту (деңгейлеп-саралап оқыту) – осы дифференциалды оқытуды сынып шегінде жүзеге асыратын технология, мұнда оқу мақсаттары мен тапсырмалар күрделілік дәрежесіне сәйкес жіктеледі [15]. Осы жұмыста дифференциалды оқыту тұжырымдамалық негіз ретінде, ал саралап оқыту 4-сыныптағы практикалық ұйымдастыру құралы ретінде түсіндіріледі.

Гуманитарлық білім берудің мақсаты тек білім, білік және дағдыларды беру ғана емес, сонымен қатар кең ой-өрісті дамыту, пәнаралық интуицияны қалыптастыру, жеке шығармашылық шешімдер қабылдау қабілетін дамыту, өзін-өзі оқытуға бейімділік пен гуманистік құндылықтарды нығайту болып табылады.

«Жаңа экономика» мобильді және жоғары білікті адами капиталды негізгі ресурс ретінде талап етеді, бұл жаппай білім берудің сапасын жаңа тұрғыдан қарастыруды қажет етеді. Білім сапасы енді жаңа қоғамдық қатынастар мен құндылықтар жүйесіне, сондай-ақ жаңа экономиканың талаптарына сәйкестендірілуде.

Осы жаһандық даму үрдістері мектеп білімінің мақсаттарын қайта қарастыруға және күтілетін білім беру нәтижелерін жаңаша тұжырымдауға мәжбүр етеді. Білім беруді жаңғырту стратегиясында негізгі нәтиже ретінде мектеп түлектерінің жеке әл-ауқаты мен қоғам игілігі үшін жауапкершілік ала білу қабілеті қарастырылады.

Білім берудің негізгі мақсаттары:

- оқушылардың өз бетінше жұмыс істеу және өзін-өзі ұйымдастыру қабілетін дамыту;
- өз құқықтарын қорғау дағдысын қалыптастыру, құқықтық мәдениеттің жоғары деңгейін қамтамасыз ету (негізгі құқықтық нормаларды білу және құқықтық жүйенің маңыздылығын түсіну);
- ынтымақтастыққа дайындық, шығармашылық қабілетті дамыту;
- төзімділік пен өзгеше пікірлерге құрметпен қарауды қалыптастыру;
- диалог жүргізу, мағыналы компромисс табу және келіссөз жүргізу қабілетін меңгеру.

Зерттеулер көрсеткендей, білім мазмұнын тек «құзыреттілікке негіздеу тиімсіз», себебі бұл оқу жүктемесін арттырады. Сол сияқты, қазіргі білім мазмұнын құзыреттерді қалыптастыруға бағытталған жаңа мазмұнмен толықтыру да шамадан тыс ауыртпалыққа әкелуі мүмкін.

Шешім ретінде білім беру әдістеріне басымдық беру және оқушылардың тәжірибе жинақтауына жағдай жасау ұсынылады.

Біріншіден, оқу мазмұнының пәнге дейінгі деңгейінде негізгі құзыреттер анықталып, олардың мәні нақтыланады.

Екіншіден, арнайы білім беру жағдайлары құрылады, олардың негізінде оқушылар іс-әрекет арқылы негізгі құзыреттерін қалыптастыра алады.

Зерттеу Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығымен бекітілген «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарында» бастауыш білім беру деңгейінде әмбебап оқу іс-әрекеттерін дамытуға қойылған талаптармен сәйкестендірілді [13].

Материалдар мен әдістері

Тәжірибелік зерттеу Әуезов ауданында орналасқан Алматы қаласы №97 гимназия базасында үш апта бойы жүргізілді. Зерттеуге 4-сыныптың 88 оқушысы қатысты, олар біркелкі екі топқа бөлінді: эксперименттік (44 адам) және бақылау (44 адам).

Эксперименттің басты мақсаты – сыныпшілік саралап оқытуды дифференциалды оқыту тұғырын біріктіре отырып, құзыреттілікке бағытталған тәсілдің 4-сынып оқушыларының әмбебап оқу іс-әрекеттерін (ӨОӨ) қалыптастыруға ықпалын эмпириялық тұрғыда айқындау.

Эксперименттік топқа арналған бағдарламада оқушылардың жеке ерекшеліктеріне бейімделген қиындық деңгейлері бойынша сараланған тапсырмалар (негізгі, орта және жоғары деңгейлер) болды.

Бағдарламада жобалық іс-шараларға ерекше көңіл бөлінді. Оқушылар зерттеу және талдау дағдыларын дамытуға бағытталған пәнаралық жобаларды орындады.

Эксперименттік топта оқытудың интерактивті әдістері кейс-әдістерді, іскерлік және рөлдік ойындарды, дискуссиялар мен дебаттарды қамтыды.

Эксперименттік топтағы үй тапсырмасы шығармашылық бағытта болды. Оқушылар қосымша ақпаратты іздеуді, талдауды және рефлексияны қажет ететін тапсырмаларды орындады.

Өзін-өзі бағалау және рефлексия сабақтары бағдарламаның маңызды құрамдас бөлігі болды. Сабақтар апта сайын өткізілді, онда оқушылар өздерінің жетістіктерін, қиындықтарын талдап, сонымен қатар оларды жеңу жолдарын әзірледі. Бұл мектеп оқушыларының өзін-өзі реттеу дағдыларын дамытуға, өз іс-әрекетін сыни бағалауға және оқуға деген ынтасын арттыруға ықпал етті.

Бақылау тобы типтік мектеп бағдарламасы бойынша оқыды. Оқу процесі материалды ұсынудың дәстүрлі формаларын қамтыды: лекциялар, репродуктивті тапсырмаларды орындау, тесттер. Үй тапсырмасы теориялық материалды бекіту үшін стандартты жаттығулармен шектелді. Бақылау тобында жобалық әрекеттер мен интерактивті оқыту әдістері пайдаланылмаған.

Ұсынылған әдістеменің нәтижелілігін анықтау үшін бірқатар диагностикалық құралдар қолданылды: әмбебап оқу әрекеттерінің (ӨОӨ) қалыптасу деңгейін айқындайтын тест, оқу үдерісіне деген мотивация мен қанағаттану деңгейін бағалайтын сауалнама, сондай-ақ негізгі пәндер (математика, қазақ тілі, ағылшын тілі, дүниетану) бойынша үлгерім көрсеткіштерінің салыстырмалы талдауы.

Тестілеу және сұрақ қою нәтижелері әмбебап тәрбиелік іс-әрекеттердің қалыптасу динамикасын және екі топтағы оқу үдерісіне қанағаттану деңгейін бағалауға мүмкіндік берді. Негізгі оқу пәндері бойынша (математика, ағылшын тілі, қазақ тілі, дүниетану) үлгерімнің салыстырмалы талдауы да енгізілген әдістеменің оқушылардың оқу жетістіктеріне әсерін анықтауға мүмкіндік берді.

Нәтижелер және талқылау

Эксперименттік зерттеу үш апта бойы Алматы қаласы, Әуезов ауданындағы № 97 гимназияның 4-сынып оқушылары арасында жүргізілді. Зерттеуге 88 оқушы қатысып, олар теңдей екі топқа бөлінді: эксперименттік топ (44 оқушы) және бақылау тобы (44 оқушы). Эксперименттің мақсаты – дифференциалды оқытудың құзыреттілікке негізделген тәсілінің әмбебап оқу әрекеттерін (ӨОӨ) қалыптастыруға әсерін анықтау.

Эксперименттік топ арнайы әзірленген бағдарлама бойынша оқытылды. Бағдарлама құзыреттілік тәсілге және дифференциалды тапсырмаларға негізделіп, танымдық, реттеушілік, коммуникативтік және тұлғалық ӘОӘ дамытуға бағытталған.

Эксперименттік топтағы оқытудың ерекшеліктері:

– Дифференциалды тапсырмалар:

Оқушылар қабілеттеріне қарай үш деңгейдегі (базалық, орта және жоғары) тапсырмалар алды. Мысалы, математика сабақтарында тапсырмалар қарапайым арифметиканы қолданудан бастап күрделі формулаларға дейін түрлендірілді.

– Жобалық қызмет:

Оқушылар шынайы өмірмен байланысты пәнаралық жобалармен айналысты. Дүниетану сабағында мектеп ауласындағы экожүйені зерттеп, тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу әдістерін әзірледі.

– Интерактивті оқыту әдістері:

Интерактивті тәсілдер ретінде кейс-әдіс, іскерлік ойындар, пікірталастар мен рөлдік ойындар қолданылды. Мәселен, «Окружающая среда» пәні бойынша сабақтарда «Ғылыми жаңалықтардың қоршаған ортаға әсері» тақырыбында қарапайым пікірталас түріндегі жұмыстар өткізіліп, оқушылар дәлелдерді іріктеуге, өз көзқарасын дәйектеуге және сыныптастарын тыңдауға жаттықты. Әдебиеттік оқу сабақтарында кейіпкерлердің әрекеттерін талдауға бағытталған рөлдік ойындар мен жағдаяттық тапсырмалар пайдаланылды.

– Үй тапсырмалары:

Үй жұмыстары шығармашылық бағытта құрылды. Әдебиеттік оқу пәні бойынша оқушылар өзекті тақырыптарға шағын әңгімелер мен ойтолғаулар жазды, ал «Окружающая среда» (дүниетану) пәнінен қоршаған орта мен күнделікті тұрмыс құбылыстарына байланысты кіші зерттеу жобалары мен постерлер әзірледі. Берілген тапсырмаларда өзін-өзі бақылау мен өзін-өзі бағалау элементтері ескерілді.

– Өзін-өзі бағалау және рефлексия:

Әр апта соңында өзін-өзі бағалау сабақтары өтіп, оқушылар өз жетістіктері мен қиындықтарын талдады. Бұл олардың рефлексиялық дағдылары мен өзін-өзі реттеу қабілеттерін дамытуға ықпал етті.

Бақылау тобындағы оқытудың ерекшеліктері:

Бақылау тобы стандартты мектеп бағдарламасы бойынша жаңа әдістер енгізілмей оқытылды. Оқу процесі дәстүрлі дәрістерден, репродуктивті тапсырмалардан және бақылау жұмыстарынан тұрды.

Әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастыру нәтижелері:

Бағдарламаның тиімділігін бағалау үшін экспериментке дейін және кейін ӘОӘ деңгейі бойынша диагностика жүргізілді. Өзгерістер нәтижелері 1-кестеде көрсетілген.

1-Кесте – Оқушылардың әмбебап оқу іс-әрекеттерін қалыптастыру динамикасы (%)

ӘОӘ түрі	Эксперименттік топ (дейін)	Эксперименттік топ (кейін)	Бақылау тобы (дейін)	Бақылау тобы (кейін)
Тұлғалық	22 % (10 адам)	57 % (25 адам)	23 % (10 адам)	30 % (13 адам)
Реттеуші	20 % (9 адам)	53 % (23 адам)	21 % (9 адам)	29 % (13 адам)
Танымдық	25 % (11 адам)	61 % (27 адам)	26 % (11 адам)	34 % (15 адам)
Коммуникативті	24 % (11 адам)	64 % (28 адам)	25 % (11 адам)	35 % (15 адам)

Эксперименттік топтың оқушылары ӘОӘ -нің барлық түрлерінде айтарлықтай өсуді көрсетті. Жобалық тапсырмалар мен интерактивті әдістерді қолданудың арқасында танымдық (+36%) және коммуникативті (+40%) дағдыларда үлкен өсім байқалады. Бақылау тобында өзгерістер минималды, бұл құзыреттілік тәсілдің тиімділігін растайды.

Оқуға қатысу мен қанағаттануды бағалау

Оқушылардың мотивациясы мен қанағаттануын бағалау үшін Лайкерт шкаласын қолдана отырып сауалнама жүргізілді.

2-Кесте – Оқушылардың бағдарламаға қанағаттану деңгейі (Лайкерт шкаласы, 1-5)

Көрсеткіш	Эксперименттік топ	Бақылау тобы
Оқу процесіне қызығушылық	4,1	3,2
Білімнің маңыздылығын түсіну	4,6	3,4
Білімді практикада қолдану	4,8	3,1
Оқыту әдістеріне қанағаттану	4,9	3,3

Сауалнама нәтижелері эксперименттік топ оқушыларының білім беру процесіне, әсіресе білімді практикада қолдану көрсеткіштері мен оқуға деген қызығушылығы бойынша жоғары қанағаттанушылығын көрсетеді. Бұл енгізілген әдістердің тиімділігін растайды.

Оқу пәндері бойынша үлгерім динамикасын талдау

Құзыреттілік тәсілді енгізудің академиялық үлгерімге әсерін бағалау үшін негізгі пәндер бойынша бағалар талданды.

3-Кесте – Оқушылардың үлгерім динамикасы (%)

Сабақ	Эксперименттік топ (дейін)	Эксперименттік топ (кейін)	Бақылау тобы (дейін)	Бақылау тобы (кейін)
Математика	68 % (30 адам)	86 % (38 адам)	70 % (31 адам)	74 % (33 адам)
Ағылшын тілі	65 % (29 адам)	83 % (37 адам)	67 % (30 адам)	72 % (32 адам)
Қазақ тілі	66 % (29 адам)	85 % (38 адам)	68 % (30 адам)	73 % (32 адам)
Дүниетану	70 % (31 адам)	88 % (39 адам)	72 % (32 адам)	76 % (33 адам)

Эксперименттік топта оқу үлгерімінің айтарлықтай өсуі байқалды, әсіресе математика мен әдебиет пәндерінде, бұл жобалық тапсырмаларды және дифференциалды оқыту әдістерін қолданумен байланысты. Бақылау тобындағы оқушылардың жетістіктері айтарлықтай төмен болды.

Жүргізілген эксперимент нәтижелері дифференциалды оқытудағы құзыреттілік тәсілінің тиімділігін дәлелдеп, оның 4-сынып оқушыларының әмбебап оқу әрекеттерін (ЭОӘ) қалыптастырудағы маңызды рөлін көрсетті.

Жобалық тапсырмалар мен зерттеу қызметін енгізу оқушыларға алған білімдерін іс жүзінде қолдануға мүмкіндік беріп, олардың танымдық белсенділігін, сыни ойлауын және ақпаратты өз бетінше іздеу дағдыларын дамытуға ықпал етті. Мысалы, жеке және топтық жобаларды орындау оқушылардың білімін тереңдетіп, өзін-өзі реттеу, жоспарлау және талдау дағдыларын нығайтуға көмектесті. Бұл ретте, әсіресе, реттеушілік және танымдық ЭОӘ көрсеткіштері артты.

Интерактивті оқыту әдістері, оның ішінде шағын топтарда жұмыс істеу, пікірталастар, рөлдік ойындар және кейс-стади тәсілдері коммуникативтік дағдыларды және бірлесіп жұмыс істеу қабілетін дамытуда ерекше тиімді болды. Эксперименттік топтағы оқушылардың коммуникативтік ЭОӘ көрсеткіштерінің өсуі осыны дәлелдейді. Олар өз ойын еркін жеткізе алатын, өз көзқарасын дәлелдеп, топта тиімді жұмыс істей алатын деңгейге жетті, бұл қазіргі білім беру үдерісінде аса маңызды.

Жеке оқу қажеттіліктері мен дайындық деңгейіне сәйкес таңдалған дифференциалды тапсырмалар оқу материалын меңгеруге оңтайлы жағдай жасады. Бұл әрбір оқушының өзіне ыңғайлы қарқында жұмыс істеуіне, өз бетінше білім алуға және оқу мотивациясын арттыруға мүмкіндік берді.

Осы зерттеу нәтижелері құзыреттілік тәсілінің білім берудегі тиімділігін дәлелдейтін шетелдік тәжірибелермен үйлеседі. Мысалы, әлемдегі ең озық

білім беру жүйелерінің бірі саналатын Финляндияда құзыреттілікті дамыту мен жеке оқытуды жетілдіруге басымдық берудің жоғары нәтижелі екені анықталған. Финляндияның білім беру моделі жобалық жұмыстарды, пәнаралық модульдерді және икемді оқу бағдарламаларын қамтиды, бұл сыни ойлау, дербестік және білімді тәжірибеде қолдану дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

АҚШ-та құзыреттілікке негізделген оқыту бағдарламалары (Competency-Based Learning, CBL) кең таралған. Бұл жүйеде оқушылар белгілі бір дағдылар мен құзыреттерді меңгеруіне қарай оқу модульдері бойынша ілгерілейді. Мысалы, Summit Learning бағдарламасы аясында жүргізілген зерттеу АҚШ-та жобалық оқытуды қамтитын дербестендірілген бағдарламалар бойынша оқитын оқушылардың сыни ойлау және проблемаларды өз бетінше шешу дағдыларының айтарлықтай жоғары екенін көрсетті.

Сингапурдың білім беру жүйесі де құзыреттілік тәсілін белсенді түрде енгізуде. Мұнда «soft skills» және сыни ойлауды дамытуға ерекше мән беріледі. Teach Less, Learn More бағдарламасы ақпаратты механикалық есте сақтаудың орнына, белсенді оқытуға, жобалар мен зерттеулерге негізделген. Бұл оқушыларға жеке қасиеттерін дамытуға, ойлау икемділігін арттыруға және өзгермелі жағдайларға бейімделуге көмектеседі.

Осы халықаралық тәжірибелер мен біздің эксперимент нәтижелерін салыстыру құзыреттілік тәсілінің әртүрлі білім беру жүйелері мен мәдениеттерде әмбебап әрі тиімді стратегия екенін көрсетеді. Бұл оның отандық педагогикалық тәжірибеге енгізілуінің негізділігін дәлелдейді.

Сонымен қатар, алынған нәтижелер жеке тұлғаның және метапәндік құзыреттіліктердің дамуына ықпал ететін қолайлы білім беру ортасын құрудың маңыздылығын көрсетеді. Эксперименттік топтағы оқушылар дербес, бастамашыл және жауапкершілікті бола түсті, бұл олардың болашақта табысты өзін-өзі жүзеге асыруына қажетті дағдылардың қалыптасқанын айғақтайды.

Алынған деректер бастауыш мектепте дифференциалды оқытуды құзыреттілікке негізделген тәсілмен біріктіру әмбебап оқу іс-әрекеттерін мақсатты түрде қалыптастыруға жағдай жасайтынын көрсетті. Практикалық жағынан алғанда, бұл ең алдымен деңгейлік (базалық, орта, жоғары) тапсырмалар қорын әзірлеуді, жобалық және зерттеу жұмыстарының қарапайым түрлерін жүйелі түрде енгізуді, сондай-ақ мұғалімге ыңғайлы ӨОӘ-ні бағалауға арналған диагностикалық материалдар жиынтығын (чек-парақтар, бақылау парақтары, қысқа сауалнамалар) құрастыру қажеттігін айқындайды.

Қорытынды

Құзыреттілік тәсілін дифференциалды оқытуға енгізу жоғары тиімділігін көрсетті. Бұл білім сапасын арттыру және әмбебап оқу әрекеттерін (ӘОӘ) қалыптастыру үшін осындай әдістерді әрі қарай кеңейту мен тереңдетудің маңыздылығын айқындайды. Негізгі құзыреттерді дамытуға бағытталған кешенді білім беру бағдарламаларын әзірлеу және енгізу заманауи мектепті реформалауда басым бағыттардың бірі болуы тиіс.

Дифференциалды тапсырмалар мен жобалық оқыту әдістерін кеңінен қолдану, пәнаралық байланыстарды нығайту және оқушыларды зерттеу қызметіне белсенді тарту ұсынылады. Мұндай қадамдар тек ӘОӘ қалыптастыруға ғана емес, сонымен қатар, оқушыларды өзгермелі қоғамда өмір сүруге дайындауға ықпал етеді. Бұл икемді ойлау, ақпаратты сыни тұрғыдан талдау және дербес шешім қабылдау дағдыларын дамыту үшін аса маңызды.

Алынған деректер білім берудегі құзыреттілік тәсілін одан әрі зерттеу перспективаларын ашады. Бұл ӘОӘ қалыптасуын бағалаудың тиімді әдістерін әзірлеуді, сондай-ақ, жобалық және зерттеу қызметінің оқушылардың тұлғалық дамуына ықпалын тереңірек зерттеуді қамтиды.

Болашақта оқушылардың жеке ерекшеліктері мен қазіргі білім беру талаптарын ескеретін инновациялық білім беру бағдарламаларын әзірлеу және енгізу жұмыстарын жандандыру қажет. Сонымен қатар, цифрлық білім беру технологияларын интеграциялауға ерекше назар аудару маңызды, өйткені интерактивті платформалар, онлайн-курстар және кері байланыс жүйелері құзыреттілік тәсілінің тиімділігін айтарлықтай арттыра алады. Сондай-ақ, педагогтердің біліктілігін арттыру, олардың заманауи дифференциалды оқыту әдістерін меңгеруі және жобалық әдістерді белсенді қолдануы басты назарда болуы тиіс.

Осының барлығы оқушылардың тек терең білім алуына ғана емес, болашақ кәсіби және жеке өмірінде сұранысқа ие негізгі құзыреттерді қалыптастыруына да жағдай жасайды.

Зерттеудің практикалық қорытындылары бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған әдістемелік ұсынымдар кешені түрінде жүйеленді: сабақ құрылымына міндетті түрде мақсат қою, жоспарлау және рефлексия кезеңдерін енгізу; әр тақырыпқа арналған үш деңгейлі тапсырмалар жүйесін әзірлеу; жобалық және топтық жұмыстарды тоқсан сайын жоспарлы түрде өткізу; ӘОӘ қалыптасуын сабақтар арасындағы даму динамикасында бақылауға мүмкіндік беретін қарапайым бағалау шкалаларын пайдалану. Аталған ұсынымдар №348 мемлекеттік стандартта белгіленген әмбебап оқу іс-әрекеттерін қалыптастыру міндеттерін нақты сабақ өткізу деңгейінде жүзеге асыруға жәрдемдеседі.

Пайдаланылған деректер тізімі

- 1 **Ландшеер, В.** Концепция «минимальной компетентности» [Текст] // Перспективы. Вопросы образования. – 1988. – № 1.
- 2 **Jones, E., Voorhees, R. A., Paulson, K. P.** Defining and Assessing Learning: Exploring Competency-Based Initiatives. – NCES, U.S. Department of Education, Council of the National Postsecondary Education Cooperative Working Group on Competency-Based Initiatives. – 2002. – P. 159.
- 3 **Spady, W. G.** Competency-Based Education: A Bandwagon in Search of a Definition [Text] // Educational Researcher. – 1977. – Vol. 6, No. 1. – P. 9–14.
- 4 **Voorhees, R. A., Bedard-Voorhees, A.** Paths to the River: Designing Competency-Based Learning [Text] // In: Reigeluth, C. M., Beatty, B. (Eds.). Instructional-Design Theories and Models [The Green Book]. – New York : Routledge, 2024.
- 5 **Bloom, B. S.** Taxonomy of Educational Objectives. – New York: David McKay Company, 1956.
- 6 **McCowan, R. J.** Origins of Competency-Based Training. – Center for Development of Human Services. – State University College at Buffalo. – Retrieved September 2, 2013, from. [Электрондық ресурсы] – <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED501710.pdf> (Access date: 25.02.2025).
- 7 **Klein-Collins, R.** Competency-Based Degree Programs in the U.S. – Chicago: Council for Adult and Experiential Learning, 2024.
- 8 **Voorhees, R. A.** Competency-Based Learning Models: A Necessary Future [Text] // In R. A. Voorhees (ed.). Measuring What Matters: Competency-Based Learning Models in Higher Education. – New Directions for Institutional Research: No. 110. – San Francisco: Jossey-Bass, 2021.
- 9 **Байденко В.И., Оскарссон Б.** Базовые навыки (ключевые компетенции) как интегрирующий фактор образовательного процесса [Текст] // Профессиональное образование и формирование личности специалиста. – М., 2022. – С. 22–46.
- 10 Психология обучения младшего школьника. – М., 1974. – С. 76
- 11 **Шишов, С. Е., Кальней, В. А.** Профессиональная культура педагога. – 3-е изд., испр. и доп. – М : Педагогическое общество России, 2000. – 316 с. – Приложение: С. 207–305.
- 12 **Лебедев О. Е.** Компетентностный подход в образовании: [Текст]. – М. : Изд-во, 2000. – 120 с.
- 13 «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан

Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы. – 2022. [Электрондық ресурс]. – URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200038713>

14 **Қараев, Ж. А.** Деңгейлеп–саралап оқыту технологиясы. – Алматы : Білім, 2000. – 178-б.

15 **Жанпейісова, М. М.** Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде. – Алматы : Көктем, 2002. – 184-б.

Reference

1 **Landsheer, V.** Kontseptsiya «minimal'noy kompetentnosti» [The concept of «minimum competence»] [Text] // Perspektivy. Voprosy obrazovaniya [Perspectives. Educational Issues]. – 1988. – № 1.

2 **Jones, E., Voorhees, R. A., and Paulson, K. P** Defining and Assessing Learning: Exploring Competency-Based Initiatives. – NCES, U.S. Department of Education, Council of the National Postsecondary Education Cooperative Working Group on Competency-Based Initiatives. – 2002. – P. 159.

3 **Spady, W. G.** Competency-Based Education: A Bandwagon in Search of a Definition [Text] // Educational Researcher. – 1977. – Vol. 6, No. 1. – P. 9–14.

4 **Voorhees, R. A. & Bedard-Voorhees, A.** (in press). Paths to the river: Designing competency- based learning. // In C. M. Reigeluth & B. Beatty (Eds.), Instructional-Design Theories and Models [The Green Book]. New York: Routledge, 2024

5 **Bloom, B. S.** Taxonomy of Educational Objectives. – New York: David McKay Company, 1956.

6 **McCowan, R. J.** Origins of Competency-Based Training. – Center for Development of Human Services. – State University College at Buffalo. Retrieved September 2, at. [Electronic resource] – <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED501710.pdf> – 2013, (accessed: 25.02.2025)

7 **Klein-Collins, R.** Competency-Based Degree Programs in the U.S. – Chicago: Council for Adult and Experiential Learning, 2024.

8 **Voorhees, R. A.** Competency-Based Learning Models: A Necessary Future [Text] // In R. A. Voorhees (ed.). Measuring What Matters: Competency-Based Learning Models in Higher Education. – New Directions for Institutional Research: No. 110. – San Francisco: Jossey-Bass, 2021.

9 **Bajdenko, V. I., Oskarsson, B.** Bazovye navyki (klyuchevye kompetentsii) kak integrirovannyi faktor obrazovatel'nogo protsessa [Basic skills (key competencies) as an integrating factor of the educational process] [Text] // Professional'noe obrazovanie

i formirovanie lichnosti spetsialista [Professional Education and the Formation of a Specialist's Personality]. – Moscow, 2022. – P. 22–46.

10 Psikhologiya obucheniya mladshego shkol'nika [Psychology of Primary School Student Education]. – Moscow, 1974. – P. 76.

11 **Shishov, S. E., Kal'ney, V. A.** Professional'naya kul'tura pedagoga [Professional Culture of the Teacher]. – 3rd ed., revised and expanded. – Moscow : Pedagogicheskoe obshchestvo Rossii [Pedagogical Society of Russia], 2000. – 316 p. – Application: P. 207–305.

12 **Lebedev, O. E.** Kompetentnostnyy podkhod v obrazovanii [Competence-Based Approach in Education] [Text]. – Moscow, 2000. – P. 120.

13 «Mektepke deyingi tarbie men oqytudyn, bastauysh, negizgi orta zhane zhalpy orta, tekhnikalyk zhane kәsptik, orta bilimnen keyingi bilim berudin memlekettik zhalpyga mindetti standarttaryn bekitu turaly» Qazaqstan Respublikasy Oqu-agartu ministrinin 2022 zhyly 3 tamyzdagy № 348 buirygy [Order of the Minister of Education of the Republic of Kazakhstan dated August 3, 2022 No. 348 «On approval of state mandatory standards of preschool education and training, primary, basic secondary and general secondary, technical and vocational, post-secondary education»]. – 2022. [Electronic resource]. – URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200038713>

14 **Qaraev, Zh. A.** Deңgelep–saralap oqytu tekhnologiyası [Technology of level-differentiated learning]. – Almaty: Bilim, 2000. – 178 p.

15 **Zhanpeisova, M. M.** Modul'dik oqytu tekhnologiyası oqushyny damytu quraly retinde [Modular Teaching Technology as a Tool for Student Development]. – Almaty: Kóktem, 2002. – 184 p.

30.01.25 ж. баспаға түсті.

17.04.26 ж. түзетулерімен түсті.

03.08.26 ж. басып шығаруға қабылданды.

* Э. М. Жусип¹, Б. А. Альмухамбетов², М. Гювен³

^{1,2}Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Республика Казахстан, г. Алматы;

³Университет Гази, Турция, Анкара.

Поступило в редакцию 30.01.25.

Поступило с исправлениями 17.04.26.

Принято в печать 03.08.26.

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД В ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОМ ОБУЧЕНИИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ УНИВЕРСАЛЬНОЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Статья посвящена исследованию компетентностного подхода в дифференцированном обучении как ключевого фактора формирования универсальных учебных действий. Актуальность темы связана с необходимостью адаптации образовательного процесса к индивидуальным особенностям учащихся для развития компетенций, востребованных в современном обществе. Особое внимание уделяется способности школьников применять знания, анализировать и решать задачи, что формирует их учебную автономию и функциональную грамотность.

В исследовании рассматривается компетентностный подход как основа дифференцированного обучения, учитывающая когнитивные, мотивационные и эмоциональные особенности учащихся. Подчеркивается роль универсальных учебных действий (целеполагание, планирование, анализ, контроль, рефлексия, коммуникация) в формировании образовательной компетентности.

Методология исследования включает педагогическое проектирование, анализ образовательных программ и проведение экспериментальных уроков с дифференцированными заданиями. Приведены примеры успешных педагогических практик, таких как индивидуализация учебных задач, вариативные методы подачи материала, групповая работа и проектная деятельность.

В статье обсуждаются трудности внедрения компетентностного подхода, включая необходимость повышения квалификации учителей и разработки адаптированных учебных материалов. Отмечается важность междисциплинарного сотрудничества и поддержки образовательных учреждений.

Результаты исследования показывают, что применение компетентностного подхода в дифференцированном обучении способствует развитию ключевых учебных компетенций, повышает мотивацию и формирует готовность к самостоятельной работе. Практическая значимость заключается в разработке методических рекомендаций, позволяющих адаптировать учебный процесс к уровню подготовки и интересам школьников, повышая его эффективность.

Ключевые слова: компетентностный подход, дифференцированное обучение, универсальные учебные действия,

образовательная компетентность, индивидуализация, активные методы обучения, учебная мотивация, методические рекомендации.

*E. M. Zhusip¹, B. A. Almukhambetov², M. Guven³

^{1,2}Abai Kazakh National Pedagogical University,
Republic of Kazakhstan, Almaty;

³Gazi University, Turkey, Ankara.

Received 30.01.25.

Received in revised form 17.04.26.

Accepted for publication 03.08.26.

COMPETENCE-BASED APPROACH IN DIFFERENTIATED LEARNING AS A FACTOR IN THE FORMATION OF UNIVERSAL LEARNING ACTIVITIES

The article is devoted to the study of the competence-based approach in differentiated learning as a key factor in the formation of universal learning activities. The relevance of the topic is related to the need to adapt the educational process to the individual characteristics of students in order to develop competencies that are in demand in modern society. Special attention is paid to the ability of schoolchildren to apply knowledge, analyze and solve problems, which forms their learning autonomy and functional literacy.

The study examines the competence-based approach as the basis for differentiated learning, taking into account the cognitive, motivational and emotional characteristics of students. The role of universal educational actions (goal setting, planning, analysis, control, reflection, communication) in the formation of educational competence is emphasized.

The research methodology includes pedagogical design, analysis of educational programs and conducting experimental lessons with differentiated tasks. Examples of successful pedagogical practices are given, such as individualization of learning tasks, variable methods of presenting material, group work and project activities.

The article discusses the difficulties of implementing a competency-based approach, including the need to improve teachers' skills and develop adapted educational materials. The importance of interdisciplinary cooperation and support of educational institutions is noted.

The results of the study show that the use of a competence-based approach in differentiated learning contributes to the development of key

learning competencies, increases motivation and forms a willingness to work independently. The practical significance lies in the development of methodological recommendations that make it possible to adapt the educational process to the level of training and interests of schoolchildren, increasing its effectiveness.

Keywords: competence-based approach, differentiated learning, universal learning activities, educational competence, individualization, active learning methods, educational motivation, methodological recommendations.

Теруге 03.08.2026 ж. жіберілді. Басуға 14.09.2026 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

6,45 МБ

Шартты баспа табағы 49,9

Компьютерде беттеген З. Ж. Шокубаева

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Қожас

Тапсырыс № 4597

Сдано в набор 03.08.2026 г. Подписано в печать 14.09.2026 г.

Электронное издание

6,45 МБ, Усл.п.л. 49,9.

Компьютерная верстка З. Ж. Шокубаева

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Қожас

Заказ № 4597

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 133 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 133 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.pedagogic-vestnik.tou.edu.kz